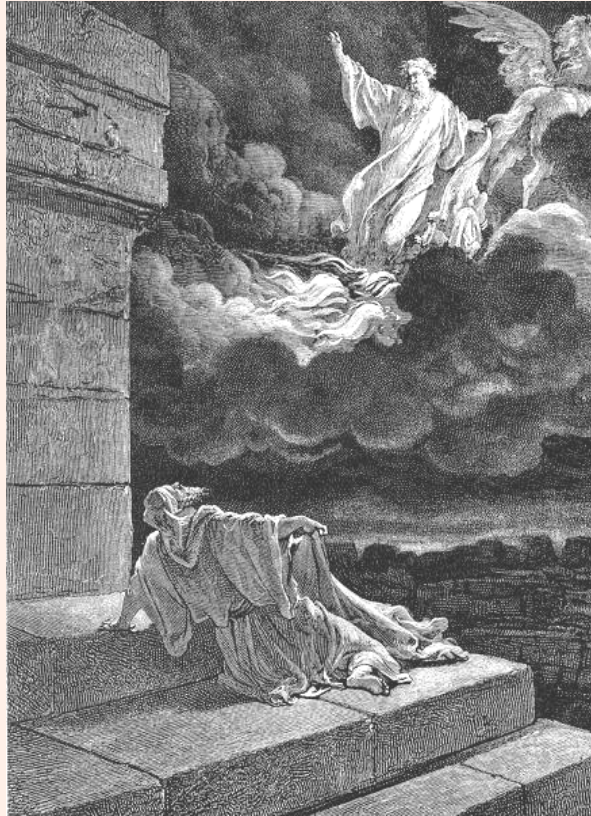

עלוון כפר רפאל

סתיו 2010

אליהו

בשני החורפים שקדמו לאחרון, העסיקו אותנו משה ויוסף המקראיים. דרך העיסוק בהם השקפנו על מהלך התפתחותי שהתרחש בזמן שבו חיו. השנה ניסינו להמשיך לעקוב אחר אותו מהלך התפתחותי דרך חייו ופועלו של אליהו הנביא.

כמנהגנו דאגנו לכך שכל חברי הקהילה ישתתפו בעיון החורפי: ירדנה סיפרה לחברים את עיקר עלילותיו המתוארות בספר מלכים; יפתח סיפר אותן ביתר הרחבה לצוות העובדים; צבי דביר הביא לנו לקט נבחר ממעשיות קדומות ומאוחרות על פעילותו של אליהו ואני הרציתי על היבטים מדעיים-רוחניים של דמותו. בסיום העיון הכנו תערוכה משותפת, שבה הציג כל בית תמונה שעיצב בחימר וחומרים נלווים, מחייו ופועלו.

שלא כיוסף ומשה, איננו יודעים דבר על ילדותו ונעוריו: הוא מופיע בבית אחת, שלם ובוגר, כמי שבידו הכוח לעצור גשמים (במסורת מסופר שהאל הפקיד בידיו את

קוראים יקרים!

כבדל שנה, שוב יוצא לאור 'עלוון כפר רפאל'. דומה שבגיקוסה הנוכחית עזביים עזינו שניוים וגלוחים רבים. בשנה הבאה הושאלו השיפוטיות בבית הגלוחים השני שגבנה בכפר והושאלו המדבר לבית המושב. שני וסאיה לקחו את האחריות על בית צבי ומדגה הוא בית מהרי. גם בבית המלאכה ובמחלוקת האחריות השונים אנו עדיין בעיצומם של שניוים. בצדדי אנו מחלוקים כבי מילופי הנויות. נראה כי אפנינו גיקוסה אגשה. אנו גיקוסה כי בצדדי צנוע צה הצלחנו להדבר מקצת ממה שדובר עזינו בדג הצא.

קריאה מהנה
כל אבני הכפר

מפתח הגשם). נראה כי הוא מוכשר מלידה לתפקידו וכדי למלא אותו, אינו נזקק להכשרה ולימוד בעזרת מדריכים ומורים – את התפתחותו הוא עושה "בכוחות עצמו". היעלמותו מסתורית כמו הופעתו, כשהוא עולה השמימה ברכב אש וסוסי אש.

אל-יה-הו(א)! האם מדובר בן תמותה?

מעשיות רבות מספרות על הופעתו של אליהו גם אלפי שנים לאחר "מותו" כעוזר לאנשים שנקלעו למצוקה גדולה. מסורת אחת מדברת עליו כעל ישות מלאכית, שהתגלמה גם בפנחס בן אלעזר (בן אהרון) הכהן. כולנו מכירים גם את המנהג להשאיר בליל הסדר כיסא וכוס לאלהו.

בספר "מלאכי", האחרון בספרי "נביאים", אנו קוראים בסוף הפרק האחרון: "הנה אני שולח לכם את אליהו הנביא לפני בוא יום ה' הגדול והנורא. והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם..." ופרק זה נפתח: "הנני שולח מלאכי ופינה דרך לפניי ופתאום יבוא אל היכלו האדון אשר אתם מבקשים ומלאך הברית אשר אתם חפצים הנה בא, אמר ה' צבאות".

דמותו של אליהו נקשרה מימים ימימה עם בואו של המשיח, כמי שמבשר את בואו ומכין את הדרך ל"גאולת האדם", שהיא לידת האני-עולם באדם. אך כדי להבהיר לעצמנו את תפקידו הייחודי ב"פילוס הדרך" להתפתחות זו, נבחר אחת מההתרחשויות המתוארות במקרא: מנוסתו לחורב וחוויתו במערה. ביכולתנו להשוות אותה למה שחווה שם משה, בעת קבלת התורה.

הנה לפנינו ציטוטים ממעמד הר סיני: "והר סיני עשן כולו מפני אשר ירד עליו ה' באש, ויעל עשנו כעשן הכבשן ויחרד כל ההר מאד..." "משה ידבר והאלהים יענהו בקול". בקצרה: האל מדבר אל משה מתוך איתני הטבע, שתיאורם מזכיר לנו פעילות וולקנית.

ומה קורה עם אליהו? – "...והנה ה' עובר ורוח גדולה וחזק מפרק הרים ומשבר סלעים לפני ה'; לא ברוח ה'. ואחר הרוח רעש; לא ברעש ה'. ואחר הרעש אש; לא באש ה'. ואחרי האש קול דממה דקה. ויהי כשמוע אליהו...(?)" את... קול הדממה הדקה! – שוב אנו פוגשים את איתני הטבע בפרץ וולקני, אך האל אינו מדבר מתוכם. השקט "מדבר", בפנימיותו של אליהו.

נראה כי לפנינו מהלך של הפנמה, שמתבטא גם כך:

משה מכין את העם בדרך אל הגאולה "מבחוץ", באמצעות התוויית כללי התנהגות כאלה, שהחיים על פיהם נותנים ביטוי חיצוני לאופן שבו היו חיי הקהילה האנושית מוסדרים, אילו היה כל אחד מחבריה חווה עצמו כאני-עולם.

אליהו אינו מביא הוראות וחוקים, אלא פועל כיחיד מול יחידים (איזבל ואחאב), מתוך דחף אינדיבידואלי-אלוהי. הוא גם אינו עובר מסלול של לימוד מסודר והדרכה מבחוץ כמשה (בית פרעה; יתרו), אלא מפלס את דרכו בכוחות עצמו (עם ה"עורבים" בנחל כרית; אצל האלמנה בצידון; במאבק עם נביאי הבעל על הכרמל).

כשפרעה וחילו טובעים בים סוף, מוצג לפנינו ניצחון ההבנה הבהירה של משה את ההתרחשויות בטבע (גאות ושפל, משטר רוחות) על גילוי העיניים האלילי של המצרים, שנמצא בנסיגה. האירוע הזה והקודמים לו, מוצגים כמאבק בין מייצגים לאומיים. מאבקו של אליהו בתכונות השוקעות מתבטא באופן יותר אישי – מול

איזבל ונביאיה. את הנביאים הוא מכריע, אך לא את מלכתם: הוא יכול רק לחזות את אופן מותה ומות אחאב, בגין הגורל שגזרו על עצמם במעשיהם, ובמיוחד בהוצאתו להורג של נבות היזרעאלי.

אפשר אולי לומר שבתיאור פעילות משה מודגשת ההתפתחות ההכרתית של האני, בעוד שאצל אליהו אנו מופנים בעיקר אל פעילות מגית, אך לא כזו שהכרנו אצל חרטומי מצריים – שמסוגלים לעשות מניפולציות בכוחות השוררים בטבע – או הטמונים במטה אהרון הכהן ("מכות מצריים"), אלא פעילות הנובעת מעצם הנוכחות של האני ברצון האינדיבידואלי: זהו הכוח המאפשר לו לגבור על נביאי הבעל בעצם נוכחותו.

אופי המאבק, שמתבטא בעיקר במפגש בין אליהו ואיזבל, עשוי להפנות את תשומת לבנו אל נפש האדם, כזירת ההתרחשות הדרמתית של התהוות האני: באיזבל מתנקזים בעצמה מיוחדת הדחפים של הסתחררות סוחפת של כוחות הנפש סביב מרכז אגואיסטי. הביטוי לכך, הקיצוני מכל, מתואר לנו בתכנים הכוחניים שלה, שמביאים להוצאתו להורג של נבות המסרב למסור למלך את כרמו, "נחלת אבותיו". הביטוי נחלת אבות עשוי להצביע על כך, שאין מדובר בעקשנות הנובעת מתאוות קניין, אלא בשמירה אחראית על דבר מה שמשתרע אל מעבר לאישיותו הזמנית החולפת, ועליו הופקד "לעבדה ולשמרה" – כמו אדם הראשון בגן העדן! בדברים אלה אפשר לראות רמז כי בנבות לפנינו אדם שמייצג איכות אישית שמעצם טבעה מוכרחה לעורר את חמתה והתנגדותה של אישיות מסוגה של איזבל וכי למעשה מתבטאות בו התכונות שמצאנו באלהו.

כבני אנוש בתקופה הנוכחית, אנו עשויים לחוות בנפשנו יומיום ושעה שעה את המאבק, שאותו מייצגות בתנ"ך הדמויות של אליהו ואיזבל.

צבי מדד

מפגש משפחות בכפר רפאל

חלפו שנים רבות מאז התקיים מפגש משפחות כמו זה שהתקיים בחודש מאי השנה. שגרת החיים הגדושה באירועי יום יום ובאירועים חגיגיים ממלאה את הימים, השבועות והחודשים. בכל זאת התעוררנו לכך שהגיע הזמן לפנות מקום וזמן למפגש עם בני המשפחות של חברי הכפר. ערכנו "גישוש" ראשוני כדי לבדוק האם בכלל תהיה היענות ורצון להשתתף במפגש כזה. להפתעתנו ולשמחתנו ההיענות הייתה גבוהה מאד וכך קיבלנו את התשובה לשאלתנו.

החיים בכפר בנויים ממעגלים רבים, הפועלים בנפרד וביחד, באופן מוזיקלי השואף להרמוניה. מובן כי הקשר עם בני המשפחה של החברים מהווה חלק חשוב מהמעגלים הקשורים להתרחשות של כפר רפאל. ראינו במפגש זה הזדמנות להכיר את בני המשפחה של החברים החדשים שהצטרפו לכפר ולאפשר להם להכיר טוב יותר את חיי הכפר ואת בני המשפחה של חברים נוספים. נוספה על כך הזדמנות להיפגש עם "ותיקים" שלא בקרו בכפר כבר זמן רב, ולהזמין לתוך עולמנו את אלו שמגיעים לעיתים קרובות, אבל למעשה אינם מצליחים להתרשם באופן רחב מהנעשה כאן.

ומהיכן יבוא הכסף להתחלת הבנייה? גברת פולק מהולנד, שאיבדה את בנה ובעלה בשואה, הבטיחה שלאחר מותה, נקבל את כספי ירושתה. היא נפטרה בשנת 76 ושנתיים לאחר מותה, בשנת 78 (!) הסתיימו כל ההליכים של העברת הכסף. חודשיים לאחר שקיבלנו את האדמה, הגיע לידנו הסכום הראשוני. הוא הספיק לתשלום בעבור הקרקע ולבניית שתי יחידות המגורים הראשונות, שבהן יהיה מקום מגורים לשלוש המשפחות הראשונות. (חצי בית נשאר כשלד, עד שהתקבלה תרומה נוספת במהלך השנים שלאחר מכן).

בדיוק באותה שנה, בדצמבר 78, חזרנו צבי ואני לבאר שבע לאחר 4 שנות לימודי חינוך מרפא בשווייץ, כשמטרתנו היא להקים את הכפר. לפני הלימודים עבדנו שנה בבית-אליהו, והיה ברור לנו כי אם ברצוננו שלילדים אלה יהיה מקום ראוי להמשך חייהם, יש לעשות מעשה... ידענו שמשפחות דביר ולוי על ילדיהן יצטרפו אלינו ברגע שהבתים יהיו מוכנים ואפשר יהיה לקלוט את החברים הראשונים בכפר.

ובכן – יש אדמה, יש כסף להתחלה צנועה ויש גם אנשים בעלי רצון טוב, צעירים בוגרי קיבוץ, שאמנם למדו חינוך מרפא, אבל אינם מבינים דבר וחצי דבר בבניה, קבלנים, מכרזים, הגשת תוכניות וכו'... בקיצור, אינם יודעים כיצד מורידים את החלום לאדמה ומגשימים אותו הלכה למעשה.

ופה נכנס לתמונה אלחנן. אלחנן וברי אשר, אביו של עודד ז"ל, תינו את בעיותיהם זה באוזני זה, בשעת סיור משותף במשמר האזרחי. ברי ביטא את דאגתו העמוקה לגורל בנו ושאר חבריו מבית אליהו. כששמע אלחנן על הכוונה להקים כפר לבוגרים ועל חבורת הצעירים שמוכנה להירתם למשימה בביטחון מלא שזה פשוט יקרה... איכשהו... אבל ניסיונם בבניה הוא אפסי, הבין שאין ברירה אלא להתגייס ולקחת על עצמו את כל האחריות על התחום הזה.

המועד נקבע, המוזמנים הראו נכונות גדולה להגיע, נותר רק להחליט איזה תוכן לצקת לתוך היום הזה. עלו כל כך הרבה דברים שמצאנו לנכון לשתף בהם, אבל היום היה קצר מלהכיל את כולם. החיים בכפר הם בעלי רבדים רבים וכמובן אין אפשרות להביא את כולם ביום אחד. כפי שאמרה ירדנה מדר במפגש שהיה באולם הכפר, כפר רפאל קם מתוך הצורך ליצור לאנשים חריגים (ומיוחדים) מקום שבו יקבלו בלי פשרות את התמיכה, ההגנה והטיפול שלהם הם נזקקים, יחד עם השאיפה שיוכלו לפתח חיים עצמאיים ומלאים, כל אחד לפי יכולתו ולחווה, כאינדיבידואלים, רגעים של חסד ומשמעות. דברים אלה באים לידי ביטוי גם בתרפיות למיניהן שמתקיימות בכפר ואשר הוצגו על ידי התרפיסטים השונים. אין ספק כי חיי החברים עשירים ומלאים בעשייה ברוכה.

הצפייה בסרטון של הנחת אבן הפינה של הכפר הדגישה את הפער בין המדבר הצחיח שהיה כאן ובין נווה המדבר הקיים היום. מאז ועד היום נוצקו לתוך המדבר, בעבודה קשה ומשותפת של כל אנשי הכפר ואלה שקשורים אליו, כוחות של אהבה ויצירה. כוחות אלה מאפשרים את טיפוח חיי התרבות והקהילה, כשכל אחד מאתנו שותף ליצירה הכללית.

בסיור אפשר היה להתרשם שגם תחום העבודה והעשייה בכפר נושא פרי. בתי המלאכה המגוונים והשטחים החקלאיים מאפשרים לכל אחד מאנשי הקהילה לתרום את חלקו ולהשתתף בפעילות הפורה.

השותפים בבניית יום המשפחות היו רבים. כמו תמונה מוקטנת של חיי הקהילה, רבים היו שתרמו ליצירתו, כל אחד לפי יכולתו. זו ההזדמנות להודות לכל אלה שהיו שותפים להכנתו.

חשוב לציין, שהחברים התרגשו מאד ממפגש זה ודיברו עליו ימים רבים לפני שהתרחש וימים רבים אחריו. מי ייתן ובעתיד נממש את כוונתנו לקיים מפגשי משפחות נוספים.

מיכל יואל

מסיבת פרידה מאלחנן טל – קצת פרידה מתקופה....

ב-10.4.15 ציינו במסיבת פרידה את פרישתו של אלחנן טל מהנהלת עמותת כפר רפאל לאחר כ-30 שנות פעילות ובהגיעו לגיל 80.

המסיבה הייתה אירוע מרגש עד מאד בעבור כולנו – אנשי הכפר, אלחנן, בני משפחתו וידידיו הקרובים – וחשבנו לנכון לשתף בו גם אתכם, ככול האפשר. אך לפני כן, ברצוני לכתוב מעט על פועלו של אלחנן, למען אלה מההורים שילדיהם הצטרפו בשנים האחרונות לכפר, ולא הזדמן להם להכיר אותו מקרוב.

בשנת 1971 גמלה ההחלטה להקים כפר בעבור ילדי "בית אליהו" לאחר שימלאו להם 18 שנים. רק בשנת 1978, שבע שנים אחר כך ולאחר שנעשו מאמצים רבים לאתר מקום מתאים מהגליל ועד הנגב. כל פעם שנמצאה חלקת אדמה ראויה, תושבי הסביבה התנגדו שנהייה שכניהם; לבסוף הצלחנו לקבל, בחכירה, את חלקת האדמה בפאתי באר שבע, שהייתה שוממה, צחיחה ורחוקה מהעיר...

מהישן לחדש – המעבר לבית המשופץ

אחרי שלוש שנים של ציפייה, כשכבר התחלנו להתרגל לביתנו הזמני, התחלנו לחשוב על החזרה לביתנו המשופץ.

בחודשים שלפני המעבר היינו הולכים לביתנו החדש ומנסים לדמיין אותו; חושבים איפה לשים את התמונה, איך להכניס את השולחן לחדר ואולי ווילונות חדשים ובאיזה צבע. בזמנים כאלה יש רגעים שאתה אומר לעצמך: 'אולי כבר נישאר בביתנו הזמני' או: 'אין לי כוח לבנות מחדש ולעצב מחדש' – והיו כאלה לא מעט. כמה שבועות לפני המעבר התחלנו לנקות את הבית החדש בעזרת העובדים שלנו והחברים, שפגשו בפעם הראשונה את ביתם החדש.

עם הניקיון הראשון הבנו שיש לנו אתגר חדש: רצפת קרמיקה יפה מאוד שנותנת אווירה של חמימות, אבל מאוד קשה לנקות אותה וכל פירור של לחם נראה ככתם ענק. אך זה לא הפריע לנו, כי ממש רצינו לעבור. עצם היותנו בבית זמני והתחלת ניקיון של בית חדש, היו מעמסה גדולה עלינו ועל הקבוצה.

ביום המעבר התגייסו רוב אנשי הכפר כדי לעזור לנו. לנו בסך הכל שלוש שעות בין שיר בוקר לארוחת צהרים, כדי להעביר את כל החדרים. כך שבזמן מנוחת הצהרים החברים כבר נחו בחדר החדש.

לנו, העובדים, היו שבועות לא קלים של הרבה עבודה. אבל החברים הרגישו מהר מאוד שהם "בבית" וזה היה הכי חשוב. אף אחד מהם לא התבלבל במסדרונות וכולם התביתו מהר מאוד על החדר החדש.

לבסוף – תודה לכל אלו שעזרו בלסחוב, לשים במקום, לנקות, ולתלות... לחנוך ואפרים שעזרו בהתקנות, לצבי מדר ויפתח שליוו את כל השיפוץ מראשיתו.

ארנון דור

בית מהיר

לאחר שנה וחצי של מגורים בכפר והכנה לקראת הורות הבית, הגיע הרגע הגדול והתחלנו בהדרגה למלא את מקומם של שולמית וצבי דביר.

בתחילה הצטרפנו כאורחים לארוחות, מאוחר יותר נכנסנו למסדרונות ולמטבח ובהדרגה הצלחנו "לשחרר" את שולמית וצבי מארוחות הבוקר וקבלות השבת בימי שישי. עם המעבר הפיזי לבית החדש, כבר נעשה פחות או יותר מעבר להורות בית מלאה.

באותו הזמן היו לחנן שלושה ילדים די צעירים ומשפחה לפרנס, והיה ברור שלא רק הוא, אלא כל המשפחה תצטרך לתרום את חלקה. וכך, בעודנו גרים בבאר שבע, עובדים חלקית בבית אליהו ומתחילים לטעת את העצים הראשונים בשטח הכפר, היינו נוסעים בערבים אל אלחנן כמה וכמה פעמים בשבוע והתחלנו לתכנן תוכניות. מזה עברנו למכרזים והגענו עד לבניה עצמה. וכך שנה ועוד שנה חנן אפשר לנו להרחיב את מבני הכפר, להקים בתים נוספים, בתי מלאכה, אולם, ופרויקט הסיום: השכונה החדשה.

בהגיעו לגיל 80 החליט חנן שראוי לו לפרוש בכבוד וכי הוא יכול לעשות זאת בשקט, כיוון שעכשיו כבר נוכל להסתדר בלעדיו. עם זאת הוא מבטיח לעמוד לרשותנו במתן עצה, אם נזדקק לה. רצינו ליצור הזדמנות להביע בפני חנן את הכרת תודתנו העמוקה, לו ולמשפחתו, וכך התכנסנו כולנו למסיבת פרידה (פרידה, רק במובן מסוים). התחלנו בארוחת ארבע משותפת בחוץ על הדשא, עם מיטב העוגות והמשכנו לחגוג באולם. פתחנו בשיר מקהלה של הורי הבית, והמשכנו במצגת, שבה ראינו את הסרטון בן 10 הדקות שחנן צילם – במצלמת 8"מ"מ – ביום טקס הנחת אבן הפינה לכפר, ב-4.4.79. נדמה לי שזו המסרטה היחידה שהייתה בשטח. הוספנו פס קול לסרטון ובו הקלטות שנשמרו מהאירוע המיוחד. בנוסף לו, ראינו שקופיות מהימים הראשונים בכפר. בשנים שחלפו מאז, כל החומר הזה היה מונח כאבן שאין לה הופכין, כי פשוט לא התפנינו לערוך אותו. כנראה שהיינו צריכים לחכות עד שייגיעו הורי הבית הצעירים יותר, עם המיומנויות הנחוצות לעריכה, כך שלקראת המסיבה סוף-סוף סרקנו הכול והתאמנו זאת להקרנה ממוחשבת.

במסיבה זו החברים ראו בפעם הראשונה את הסרט ומקצת השקופיות! הכל נראה פעם אחרת (גם אנחנו...), ואתם יכולים לתאר לעצמכם את השמחה והגאווה. שהרי כולם, מנקודת זמן זו או אחרת, שותפים למה שהתהווה במשך השנים... איך אמר אילן לוינסון מבית דור: "באמת, באמת היה פה מדבר!"

אריה וולק, אבא של עומרן, נשא מילות תודה בשם ההורים, ואבנר יהודאי יו"ר ההנהלה, בשם חברי ההנהלה. קבוצת חברים ניגנה בפעמוניה, את השיר ששרנו בטקס לפני כ-30 שנה: "הבה נשירה שיר הללויה" וכולנו הצטרפנו בקנון. לאחר שחנן קיבל את מתנתו – אלבום תמונות שנעשה בבית המלאכה למיחזור נייר ובו תמונות נבחרות מתולדות הכפר – הוא סיפר אנקדוטות מעבודתו בכפר, (כולל על הניסיון שלנו לתת לו לקרוא חומר אנתרופוסופי... ניסיון שלא הוכתר בהצלחה מסחררת – לפחות באופן זמני). סיימנו בשיר המוכר:

"בוי האיש הזופץ זויים,

אוהב ימים לראות טוב.

נצור לשונך מרע

וישפתיך מדבר מרובה,

סור מרע ועשה טוב,

בקש שלום ורודפהו." (תהילים ל"ד, 13-14).

מילים המבטאות את תודתנו העמוקה והערכתנו לאלחנן, ולבני משפחתו.

ירדנה מדר

חברים חדשים, חבר חוזר

מאז שקיבלתם את העלון האחרון, הצטרפו שלושה חברים חדשים לכפר. כולם צעירים, כולם חמודים, ובכל זאת כל אחד אחר מחברו. ראשון, בתחילת אוגוסט, הגיע טיראן מימון מהישוב עומר. טיראן הכיר את הכפר במשך שנתיים שבהן הגיע מבית ספרו פעם בשבוע לעבוד בבית המלאכה לעיבוד מזון.

בקיץ שעבר הוא עבד בבית המלאכה במשך חודש שלם. טיראן התקבל בברכה על ידי משפחות דביר ומהרי, שהיו בתקופת חפיפה. מאז הוא הספיק לעבור עם קבוצתו לבית המשוּפֵץ. טיראן בחור חברותי, מלא שמחת חיים ואהוד על כולנו!

בספטמבר הגיע מרטין שקולניק מאשדוד – חיבה הדדית ממבט ראשון! מעט געגועים לבית בשלב ההסתגלות, אבל מרטין כבר מזמן חלק בלתי נפרד מחיי הכפר, בכל המובנים!

אחרונה חביבה הצטרפה לי פרץ ממושב נופך, שאת שמו שמענו לראשונה מהוריה... לאחר שלמדנו להכיר את לי לעומק, ואחרי שנערכנו באופן מיוחד לקליטתה בבית קורנפלד, היא הגיעה בינואר. גם לי חברותית ומלאת עניין וכבר מרגישה בבית.

מהכתורת אתם מבינים שנרצה לספר לכם גם על חבר שחזר אלינו, זהו עופר בוס, שנעדר במשך 13 חודשים בעקבות פציעה, מחלה, ניתוח וכדומה... לאחר שצלח את כל אלו בגבורה ועבר שיקום, הוא שב לבית בן-שלום, שבמשך כל התקופה שמר איתו על קשר הדוק. עופר שב הביתה בוגר ושמח.

חנה בן-שלום

סמינר צוות

תחום נוסף בכפר שעובר שינוי בתקופה האחרונה הוא הסמינר לצוות המתנדבים. אחרי כ-13 שנים שבהן היווה הסמינר מבוא לאנתרופוסופיה והיה פתוח לסמינריסטים אקסטרנים ולצוות המתנדבים כאחד, הוא השתנה והתפצל לשני חלקים (שיעורים). את המבוא לאנתרופוסופיה העביר השנה צבי דביר לדוברי העברית (הדינמיקה של ישות האדם). לשיעור זה התוסף שיעור משותף לכל העובדים בשפה האנגלית, שכותרתו "מבוא לתרפיה סוציאלית מתוך העבודה והחיים בכפר רפאל". מטרת השיעור: לתת לצעירים ולצעירות שמגיעים מדי שנה הזדמנות להבין יותר לעומק את הבסיס הרעיוני

...וכך מצאנו את עצמנו שוחים בנעלי הענקים שמשפחת דביר השאירה אחריה... ההתרגשות של החברים ושלנו גדולה, אבל אנחנו מקבלים המון עזרה מצבי וסולמית, שמעודכנים ומלווים אותנו כל הזמן, מצוות העובדים שלנו ומקהילת כפר רפאל הרחבה.

התחלות הן תמיד מורכבות, אך עם הקושי מגיעים הרבה רגעי חסד מצד החברים, שגורמים לנו לשמוח ולהוקיר את ההזדמנות למסע המשותף.

לא כל יום זוכים להרחיב כך את מעגל האנשים והקשרים הקשורים בחוטי חיינו – חברים, צוות, הקהילה בכפר, המשפחות – אנו אסירי תודה על כך. מי ייתן ונצליח למלא את המשימה.

יאירה ושלי מהרי

פרידה מחברים

בשנה זו נפרדנו בצער רב משני חברים וותיקים ויקרים, שעברו אלינו לפני כשלושים שנים מבית אליהו וחיו אתנו מימיו הראשונים של כפר רפאל.

מנדי פרידמן נאלץ, לצערנו, לעבור בסביבות דצמבר למוסד בני-שמחה בפתח תקווה, לאחר שנה ארוכה של התמודדות לא פשוטה. במוסד זה יש להם את היכולת והאמצעים להתמודד עם חוסים הנמצאים בתקופות ארוכות של משבר.

עומר אורנן עבר בסוף יוני למוסד בירושלים, השייך לעמותת "שקל". המעבר שלו לירושלים מאפשר לאִמו לבקרו עתה לעיתים קרובות, (המרחק ממקום מגוריה בירושלים לבאר-שבע הכביד עליה מאוד), וכן מאפשר לתת לו טיפול סיעודי הולם.

דפנה רז עברה בסוף ספטמבר לבית האבות הסיעודי "דורות בנגב", בשל התדרדרות במצבה הבריאותי והצורך בהשגחה רפואית צמודה וטיפול סיעודי מלא. אנו מאחלים לדפנה הסתגלות מהירה ומקווים שהמקום יהיה לה לבית במהרה.

אין צורך לומר כמה קשות הפרידות לכולנו, לחברים ולצוות העובדים!... כעת אמנם איננו חיים יחד באותו מקום, אך הם ממשיכים להיות חלק מאתנו. אנו מאחלים לשניהם מכול הלב שיתאקלמו היטב בביתם החדש!

ירדנה מדר

הבסיס שעליו נבנתה השעה הראשונה היו אגדות, סיפורים ומיתוסים. בחרתי חמישה סיפורים. אחד מהם, "הגיבן", שאותו החברים אהבו מאוד, אף הצגנו באימפרוביזציה. הגיבן בעל לב הזהב, למרות מומו, עומד בכל המשימות ששאר האצילים אינם מצליחים בהן ומתחתן עם הנסיכה ששמחה על חתנה, כי תמיד חיפשה את האור והטוב. וכפי שאמר המלך הזקן, אביה של הנסיכה: קשה להיות מלך; ומי שנשא כל חייו גיבנת, יודע לעמוד בקשיים.

מקצת התפקידים החלפנו תוך כדי ההצגה, ומקצת החברים נשארו בתפקידם, שכן התפקיד עשה "שירות פדגוגי" יוצא מן הכלל. דוגמה אחת מני רבות – אחד החברים עבר תהליך שאפשר היה לחוש בהשפעתו עד להתנהגותו בחיי היומיום: הטבח קשה הלב והכעסן, שלבו מתרכז לבסוף והוא מוכן לתת אוכל לנער העני...

לקראת הופעתם בכפר של תלמידי בית הספר לאוריתמיה "אורפאוס" מירושלים, סיפרנו את סיפור "אורפאוס ואורידיקה" מהמיתולוגיה היוונית: נחש מכיש את אורידיקה היפה, אהובתו של אורפאוס והוא מנסה לחלץ אותה מעולם המתים, הַדֵס, בעזרת נגינתו המופלאה בנבל. כמובן שגם שרנו עם אורידיקה את השיר המקסים מאת המלחין גלוק, בליווי של לירה (נבל קטן). סיפור זה אפשר לנו לדבר על נושא המוות, המעסיק חברים שחוו מוות במשפחתם, או מוות של חברים מהכפר. הרחבנו את הנושא כשהגיע יום הזיכרון לחללי צה"ל. הסמינר אפשר גם להתאמן בשיתוף האחרים בחוויות האישיות (כמו למשל חופשה בבית!... שיחה מאוד תוססת!).

כמובן שכל סיפור – היו עוד כמה אחרים – אפשר הרחבה והעמקה בנושאים שונים ומגוונים.

בסוף השנה עשינו שיחת סיכום (במקביל לשיחת הסיכום של סמינר צוות המתנדבים). בשיחה זו הפכנו את הסדר הרגיל: הפעם היה על החברים לספר את כל חמשת הסיפורים... עליי להודות שמאוד הופתעתי מהתוצאה! הם זכרו להפליא את הסיפורים – מקצתם סיפורים מורכבים למדי – ונזקקו רק פה ושם למילת מפתח כדי להיזכר. בסוף השיחה כבר ביקשו בקשות לגבי הסמינר בשנה הבאה...

בשיעור השני של הסמינר, ניצן התאמן עם החברים בעיצוב דיבור על ברכת הבוקר, שנהוג לומר בכפר בתחילת היום. הייתה זו הזדמנות להבהיר את מובנה המלא של כול מלה ומלה, להגיע להבנה מעמיקה יותר של תוכן הברכה, ולעצב את הגייתה באופן אמנותי.

שעומד מאחורי הפעילות היום-יומית של הכפר, וכך לעורר מעורבות, עניין, וצמיחה מתוך העבודה עם החברים. את השיעורים העבירו מספר רב של הורי בתים, וכך ניתנה גם לצוות הזדמנות להכיר טוב יותר את הורי הבתים ומשימותיהם.

מקצת השיעורים היו מכוונים לעבודה היום-יומית עם החברים: סיעוד וטיפול פיזי, תקשורת ושפת גוף, והתמודדות עם דילמות שעולות מתוך העבודה. מקצתם כווננו להבנה של חיי הכפר במעגלים יותר רחבים: התנהלות הבית, חיי העבודה והמלאכה, מקצבי החיים ועונות השנה בכפר, וכן טעימה ממגוון התרפיות שניתנות לחברים בכפר. המטרה של חלק מהשיעורים הייתה ליצור כלים להתבוננות והבנה של החברים וגם של המטפלים. הבנה בסיסית של מורכבות ישות האדם והאופן שבו היא מתפתחת אפשרה לצוות הצעיר להבין טוב יותר את החברים ואת עצמם, שכן בעבודה טיפולית הצד המקצועי מלווה תמיד ביחס ומעורבות אישיים, ודורש יכולת התבוננות, רגישות, אמפתיה ונכונות של המטפל עצמו להשתנות.

שולי העבירה גם השנה לדוברי הגרמנית שיעור עברית אחר הצהרים, ובנוסף, בהפסקת הצהרים ובערב ניתנו שיעורי אוריתמיה, ציור, מלאכת יד ושיעורי מקהלה למי שהיה מעוניין.

עוד תוספת מבורכת השנה היה סמינר החברים, שנפתח בעקבות הצורך למצוא פתרון לחברים בבתי המלאכה בזמן שכל הצוות נמצא בסמינר, ושנהייה לתהליך לימודי וחוויתי משמעותי בפני עצמו, בנוסף לפעילויות הערב המגוונות לחברים.

אבל כמובן, למי שדאג, דבר אחד לא השתנה השנה בימי הסמינר: צוות המאפיה עדיין מכין לכל הכפר פיצה אורגנית טעימה לארוחת הצהרים. עם כל הכבוד למזון למחשבה, שאותו מספקים לנו הלימודים, המזון לאכילה חשוב כנראה לא פחות.

הסמינר הוא חלק מן המארג הלימודי בכפר, שכולל את פעילויות הערב לחברים, קבוצות הלימוד, לימודי החורף, וכן החיים המשותפים, שמאפשרים לנו הרבה שיעורים מאלפים ומאתגרים. אסיים בתודה לכל המלמדים והלומדים, ובאיחולי שנת לימודים תשע"א מעניינת ופורייה.

גל לוי

סמינר חברים

כפי שגל הזכיר בכתבתו, היינו צריכים למצוא פתרון לבעיה, כיצד לאפשר לעובדים פעם בשבוע להתפנות מבתי המלאכה ומקומות העבודה השונים בשעות הבוקר, כדי שילמדו בסמינר. הפתרון נמצא בכך שהתחלנו את "סמינר החברים". ניצן ואני ריכזנו את החברים בשני שיעורים, בזמן שהעובדים למדו בסמינר.

בדרך כלל שעות-העֶשְׂרָה לחברים הן בזמן "פעילות ערב". כדי להבדיל בינן לבין ההתרחשות בבוקר, נתנו להן את השם "סמינר חברים", וזה כמובן מילא את החברים בשמחה וגאווה: גם להם יש סמינר! אנו השתדלנו להעניק לו גוון מיוחד, ועבדנו במרץ להעמיק ולהרחיב את ידיעותינו.

מכיל כיתות רבות, אולם תרבות גדול, מקלט, חצר בעלת פוטנציאל. נוכל לגדול ולהתפתח בו ואולי אף להתחיל בו את יוזמת התיכון שעליה אנחנו עמלים. גם הקרבה למכללת קיי תוכל לסייע בשיתוף פעולה בינינו לבין מסלולי החינוך האקדמיים (הדברים כבר נמצאים בדיון עמם). על אף כל היתרונות האלה, המעבר מהווה וימשיך להוות עבורנו אתגר בסדר גודל שלא ידענו עד כה.

הקשיים במעבר יהיו מרובים וסבוכים: מבנה בית הספר "עמית" הריק שקיבלנו, זקוק להשקעה אדירה לפני שנוכל לעבור אליו. המבנה בן שלושים השנה דורש שיפוץ כללי, תיקוני אינסטלציה וחשמל מסיביים, תיקוני קירות, החלפת ריצוף בחלק מן המקומות, הורדת תקרות אקוסטיות מתפוררות וכמובן סידוד... לזה יש לצרף את העמדתו המחודשת בתקני הבטיחות הנדרשים כיום – גדר בטיחות, נגישות למקום ועוד. הערכת המינימלית של בעלי המקצוע לעבודה שתידרש בבית הספר "עמית", עומדת על סכום משוער המתקרב למיליון ש"ח. מאחר שהמבנה לא עבר וונדליזם כמו בית ספר קורצ'אק בשעתו, מטילה עלינו העירייה את רוב העמדה בנטל השיפוץ.

כדי שנוכל להמשיך ולהציע בית ספר בטיחותי, אסתטי והולם, עלינו להמשיך ולעמוד בסטנדרטים שהצבנו לעצמנו. עלינו להחזיר גם את מבנה בית הספר החדש באותה אווירה שאנו מנסים ליישם בכל המישורים של חיי בית הספר – החל בהתנהלות המחנכים ויחסם למשימתם החינוכית ועד לפרטים הבסיסיים של עיצוב החללים, הכיתות והחצר.

כאן פנייתי אליכם: אם אתם מכירים אנשים בעלי אמצעים – מנהלים, בעלי עסקים וחברות – שיוכלו לגייס בעבורנו סכומים משמעותיים ותוכלו לעניין אותם בעניין – אנא נסו לקשר בינינו.

אם יש ביניכם כאלה שיכולים ומעוניינים לתרום – כל תרומה תתקבל בברכה.

אנו מודים לכם על הקריאה, על האכפתיות ועל התמיכה, ומזמינים אתכם לבקר בבית ספרנו במרוצת החודשים הקרובים.

בשם מורי בית הספר נטע-ארז ע"ש יאנוש קורצ'אק,

יהונתן דביר

מחמם את הלב, לראות את הבעת השמחה של החברים, כשהם מצליחים להתגבר על אתגרים המוצבים בפניהם. פעילות כזאת, מרוממת משגרת היום מחד, ומחזקת את הכניסה המחודשת אליו מאידך.

ירדנה מדר

בית הספר נטע ארז ע"ש יאנוש קורצ'אק

כידוע לרובכם, עמותת "נטע-ארז" לקידום חינוך וולדורף בדרום הוקמה בשנת 2001. הקמת העמותה היוותה בראש ובראשונה מענה למצוקת החינוך בעיר באר-שבע ועקב כך לקושי במציאת עתודת הורי בית צעירים לכפר רפאל.

כיום, קרוב לעשר שנים לאחר פתיחת הגן הראשון, מפעילה עמותת "נטע-ארז" ארבעה גני ילדים בעיר – שבהם מבקרים כ-90 ילדים ורשימות ההמתנה אליהם ארוכות – ואת בית הספר "קורצ'אק", שבו עומדים לבקר בשנת הלימודים הנוכחית 163 תלמידים בכיתות א'-ו'. תלמידי בית הספר מגיעים מכל שכונות העיר ואף מחוצה לה: להבים, עומר, מיתר, קיבוץ סעד, קריית גת, שדה בוקר וכמובן כפר רפאל.

בנוסף, אנחנו פותחים השנה מסלול להכשרת מורים וגנני וולדורף. שנת המבוא מתוכננת להתחיל באוקטובר 2010 בשיתוף עם כפר רפאל. יש גם צוות מצומצם המורכב ממורים, הורים ואנשי כפר רפאל, שנפגש באופן קבוע לשיחות על פתיחה של תיכון בספטמבר 2013.

עיריית באר שבע תמכה נלהבות בפתיחת בית הספר והיא זו שהעניקה לנו את מבנה בית הספר הנטוש ע"ש קורצ'אק אשר בשכונה ה'. העירייה אף השקיעה הרבה בשיפוץ המבנה הנטוש בעבורנו. כן קיבלנו את ברכת העירייה, לאמץ את השם יאנוש קורצ'אק, שהוא מקור השראה לכולנו. כשניתן לנו מבנה בית ספר "קורצ'אק", הבהירה העירייה כי הוא ישמש אותנו באופן זמני בלבד, שכן הקרקע עליה הוא ניצב היא קרקע נדל"נית של העירייה ומיועדת לבניית רבי קומות.

בתחילת יולי 2010 הודיעה לנו העירייה באופן רשמי כי עלינו לעבור בית ספר וזאת בהקדם האפשרי. המבנה שהוצע לנו הפעם על ידי העירייה הוא מבנה בית הספר "עמית", הנמצא בשכונה ו' החדשה, סמוך למכללת קיי. הדבר מציב עבורנו קשיים רבים, בצד יתרונות. המבנה

חג שבועות וחג הקהילה

הימים הולכים ומתארכים, החמסינים כבר כאן, החיטה הבשילה ורובה כבר נקצרה. ובדיוק כשביכורי המשמשים החלו מקבלים את צבעם הכתום, חגגנו אנו את חג השבועות.

רק עוד רגע ונתחיל – אחת, שתיים, שלוש... היי-אח! נשמחה ונגיל!!

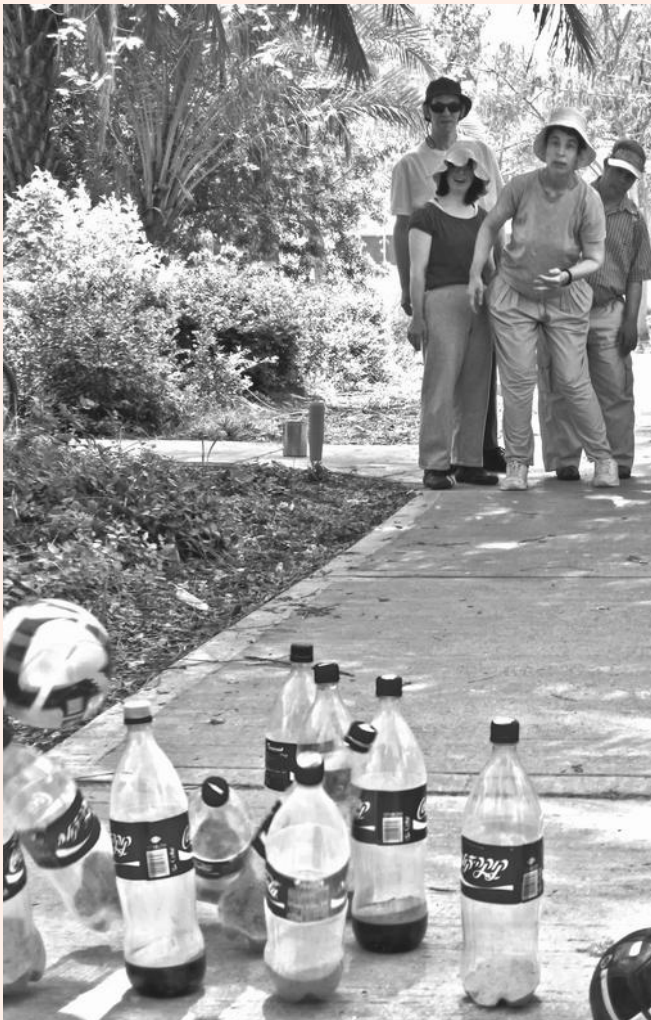
על חלקת הדשא ארבע תחנות מצאנו. החישוב פשוט: כל תחנה רוצה קבוצה אחת בדיוק, אזי בקלילות לארבע קבוצות התחלקנו, שלום, להתראות, אחד את השנייה ברכנו ונפרדנו.

אך אוי וגם אבוי, את כל הקבוצות בו-זמנית יקשה עלינו לסקר, אם כן נסלח-נא על חולשותינו ונחבור אל הקבוצה שבזה הרגע אל תחנתה הראשונה דרכה עושה...

כדור-רגל, כדור-יד, מחניים, התמסרות... מה פה קורה?? ואיזו שטות!

בקבוקים, במשולש מסודרים, אף לא טיפה אחת של מים – הם בחול ממולאים.

עד מהרה הובן לכל שיש עניין כאן עם משחק אשר יובא מחו"ל. אמנם חסר פרקט, נעליים מוזרות, מסלולים רבים וכדורים כבדים, אך לחוקי ה"באולינג" נשחק גם נצחק, והנה כבר הכדור באוויר שורק.

בתחנה הבאה את הדשא מקרוב למדנו להכיר, שכן את "מקל הלימבו" חובה לעבור מתחת ובו אסור לגעת. כדי לנסות שוב ולשפר ביצועים, יש לחזור אל סוף התור עם כוחות מחודשים,

אך ביום העצמאות שום דבר לא בא כך סתם בחינם! איזה מין מבחן מוזר..... לאן פנינו? לפנינו כמובן.

התכנסנו בערב החג, שמחים ולבנים, בדשא שמאחורי בית מדר. שרנו יחדיו שירי שבועות, יפתח נשא דברים, פעילות הערב של ריקודי העם הופיעה לפנינו בריקוד ואחר כך הצטרפנו כולנו בשני מעגלים גדולים וחוללנו יחדיו, לצלילי תזמורת קטנה של חליל צד, אקורדיון וכינור. בסוף הריקודים התפזרנו, איש איש לביתו, לארוחת חג חלבית וחגיגית.

כמה ימים לאחר מכן, חגגנו בכפר את חג הקהילה. חג זה אפשר לנו להפנות תשומת לב מיוחדת לחיינו המשותפים ולחווות מעט ממה שעושים חברינו לקהילה.

בכל שנה אנו מחליפים, ליום אחד, את מקום עבודתנו ומתנסים בעבודה בבית מלאכה אחר. השנה, מכיוון שקטיף המשמש בדיוק החל, דחינו את החלפת בתי המלאכה לחג השמש.

אחר הצהרים נהנינו מקונצרט מיוחד, שכלל את ילדי הכפר, חברים, עובדים והורי בית בשילובים שונים ומגוונים. העבודה לקראת הקונצרט הייתה רבה. הרבה אימונים, חזרות, ניסיון למצוא את הכיוון הנכון בכל צמד, שלישיה, רביעייה. העבודה הקשה נשאה פרי והקונצרט היה נהדר. וכמו בתזמורת שבה כל הכלים נחוצים כדי ליצור את המוזיקה ונדרשת הקשבה כדי למצוא את הכיוון הנכון, כך גם חיי הקהילה, עדינים מורכבים ומחייבים הקשבה.

אורת קורנפלד

יום העצמאות בכפר-רפאל

בוקר יום העצמאות, בהחלט סיבה להתרגשות! עוד יום של חג בפתח וכולם גם קצת במתח... התארגנות של בוקר כרגיל – כובע צמר ומעיל, אל שיר הבוקר באולם מתכנסים, ברכה ליום ולנו לוחשים.

בוקר טוב! כבר אמרנו, בצוואר בקבוק עברנו, השמש מחכה בחוץ, להתמהמה אין תירוץ! אל הדשא המרכזי, שם כל הכיף יהיה שלי,

כי תחנות רבות עברנו ובקשים במבחנים עמדנו,
כך שאת נפשנו אנו מוכנים לשים במשימה סבוכה כזו,
כמותה עוד לא הייתה לנו.

הפריטים בתחנה הם קרש, גליל, טבעת צהובה מספוג
קליל ומוט.

הקרש על הגליל שכוב, באין בסיס ירצה לזוז ובעוברנו בו
מן הקצה אל הקצה, נעלה שמיימה ונרד אדמתה, מעלה
יתחלף במטה.

על פחד הגבהים גברנו בעוברנו, את המשקלים בתשומת
לב רבה השוינו, עתה הטבעת מונחת על הדשא לפנינו.
אותה נתפוס בכפות ידינו, עם תנופה נשחררה מאחיזתנו,
היא באוויר תתעופף, זהו רגע שכנצח ימשך, ורק אם
ריכוז לבנו הביאנו למרכז-אכז, הטבעת סביב המוט
תמצא את מקומה בחן.

את התחנה הראשונה בקלי קלות כבשנו, את כל החיילים
הפלנו.

בתחנה השנייה זחלנו, קדימה ואחורה התבלבלנו.
בשלישית את המשחק תפסנו, ובו בזמן שקריאת "עד
מתי?" יצאה מפינו אל התחנה האחרונה הגענו.
וברביעית קרה מקרה – מי שמע? מי יראה? זאת לא
נגלה!

אולי רק נרמוז לסקרנים, שעל הנס כולם בבית בן-שלום
יודעים....

שהם גורל

מזל טוב
לקרן ומורוון פרידריכס-שלם
להולדת ורד מגדלנה
(מאי 2010)

אך רגלינו?? לאחור הן צועדות וזה כלל לא פשוט, צעד
ועוד צעד פסענו בזהירות בשביל כחול לבן אשר סומן
בחוט.

מי כאן מתקדם...? האדם או המקל??

את התחנה השלישית אני כמעט ומקלל.

ארבעה מקלות מקבילים במרווחים שווים על הקרקע
מונחים.

הנה אחד, אמיץ-תמים, מנסה את מזלו בקפיצה
למרחקים:

הוא רץ, מתקרב אל המקלות בהתרגשות ועם הצעד
הראשון עובר מקל ראשון.

את המקל השני עובר בהצלחה, את השלישי גם כן צלח
ובצעד רביעי, באין תקדים, זינק מעל מכשול האחרון,
חלף מעליו בקושי רב ובעבר השני נחת.

לבו נמלא שמחה מיד, חיוך כבש פניו, שאגת היד
נשמעה מחבריו... כך בתוך ההמולה צחוק הגורל לא יכל
להישמע.

אם צחק או לא צחק זאת לדעת לא יכולנו אך את מר
דברו חווינו על בשרנו...

הוא מן הצד הביט בחבורה העליזה ובטרם זו בנחת
נשקעה הרים מקל אחד מבין הארבעה, הצמידו לעקביו
של המנצח חיש וקל ואל מאחורי הקלעים חזר.

כך התיש התרחיש ושב ושוב על עצמו:

בכל פעם מגלה אחר את יכולתו ועם כל הצלחה

המרווחים בין המקלות גדלים והמשימה רק נעשית יותר
קשה.

תחנה רביעית, תחנה אחרונה, אין אחד שיכבשנה כבר
בפעם הראשונה.

שיווי משקל ודייקנות פה נצטרך ומיד יובן לכל הלמה
והאיך.

♥ תודות מקרב לב

לחברי ההנהלה שלנו: אבנר יהודאי, יונה ליכטנשטיין, גידי בראון ואבנר מימון, שתומכים, מלווים ומאפשרים את המשך עבודתנו. ובהצלחה **לדודו זבידה** שהצטרף השנה לחברי ההנהלה.

ותודה מיוחדת **לאלחנן טל,** שפרש השנה מתפקידו בהנהלה באופן פעיל, אך ממשיך ללוותנו בחום הלב ובעצות טובות...

לועד ההורים: נילי ברקאי ודוד לוינסון, שתמיד עומדים לרשותנו עם הרבה רצון טוב.

לכל ההורים: על המנוי השנתי לקנטרי קלאב.

לרות מוסימן: שממשיכה בהתמדה להתרים את ידי "בית-אליהו" למען כפר רפאל.

לנילי וגדי ברקאי; לסמדר טוביס; ולסיגי כימגר מבית חשמונאי: שאפשרו לנו לערוך בזאר של תוצרת הכפר בביתם ועזרו כך בקידום המכירות שלנו.

למיכה ואורנה יניב ממושב ניצן: על הרקפות וצמחים נוספים, שמחממים את לבנו ועושים את חיינו לצבעוניים יותר.

לאמנון פיפרברג, מרפז הפרדס בשדה ניצן, שמאפשר לנו לבוא במשך כל עונת הקטיף עם קבוצת חברים ולקטוף פרי הדר ככול שביכולתנו, לשמחת ליבם ובטנם של כל תושבי הכפר.

ליצחק דמרי הנגר: שממשיך בנאמנות לעבוד יום יום בהתנדבות בנגריה.

לזיוה בן-זאב: שעוזרת כל בוקר בהתנדבות, להשתלט על "הררי הכביסה" במכבסה.

לפדיקוריסטית דליה אדר, שעושה בכל פעם טיפול אחד בחינם.

לשולי דהן, שמלמדת עברית את הצוות מחו"ל ועוזרת בבתי המלאכה בהתנדבות.

לסשה, אבא של אריאל, שמגיע מפעם לפעם לעזור באחזקה.

והרבה תודות לכל אלה, שבחום לבם מלווים אותנו בדרכנו!